

**Dyslexieprotocol
2018-2022**

Inhoud

Hoofdstuk 1: Dyslexie in het kort	3
Hoofdstuk 2: Voorbereidend lezen en schrijven in groep 1 en 2	5
Hoofdstuk 3: Aanvankelijk leren lezen en schrijven in groep 3	8
Hoofdstuk 4: Voortgezet technisch lezen, spellen, en begrijpend lezen in groep 4....	11
Hoofdstuk 5: Lezen en spellen in de bovenbouw	14
Hoofdstuk 6: Vaststellen van dyslexie	17
Hoofdstuk 7: Compenserende en dispenserende maatregelen	18

Hoofdstuk1: Dyslexie in het kort

1.1 Wat is dyslexie?

Dyslexie is een *hardnekkige* stoornis bij het technisch lezen en/of spellen. Ondanks extra oefening blijven de problemen met lezen en/of spellen bestaan (Stichting Dyslexie Nederland).

1.2 Hoe is dyslexie te herkennen?

Kleuters met dyslexie kunnen moeite hebben met

- klanken in woorden in de juiste *volgorde* of op de juiste *positie te* plaatsen;
- rijmen;
- uitspraak, deze kinderen hebben dan langdurig logopedie;
- het vinden van woorden;
- woorden of zinnen *precies* (na)zeggen;
- *feiten en begrippen*, zoals links en rechts, kleuren, dagen van de week;
- het *onthouden* van versjes en liedjes.

Lezen

Wanneer kinderen leren lezen zien we bij dyslectici het volgende

- Ze kunnen de klank bij een letter moeilijk *onthouden*;
- Ze *verwarren* letters, die op het eerste gezicht en het gehoor op elkaar lijken (bijvoorbeeld: m/n, b/d, v/w, u/eu/ui, a/aa);
- Ze kunnen de eerste woordjes moeilijk *onthouden*;
- Ze lezen te veel 'letter voor letter' of *haperen* bij het lezen.

De leesproblemen van kinderen met dyslexie vallen het meest op bij hardop lezen. Sommige kinderen hebben een traag leestempo en lezen de woorden spellend (h-a-k). Andere kinderen hebben een hoog leestempo, maar maken daarbij veel fouten door te raden. Er kan ook een combinatie zijn van beide.

In de periode na het leren lezen speelt, naast de leestechiek, ook het begrijpen van de tekst een belangrijke rol.

- Dyslectici *laten woorden weg*, voegen ze toe of maken er soms *heel andere woorden* van.
- Dyslectici *verwarren tekens* die op elkaar lijken (bijvoorbeeld: m/n, b/d, z/s, v/w, u/eu/ui).
- Dyslectici *lezen een ander woord* dan er staat, maar het woord betekent wel ongeveer hetzelfde (bijvoorbeeld: kat = poes).
- Dyslectici 'gokken' veel of lezen te veel 'letter voor letter'.
- Dyslectici vinden lezen *moeilijk* of hebben er zelfs een *hekel aan*.

Spellen

Foutloos schrijven is voor dyslectici nog moeilijker dan lezen. Belangrijke kenmerken zijn

- Ze halen letters die *op elkaar lijken* door elkaar (bijvoorbeeld: m/n, b/d, s/z, v/w, f/v, u/eu/ui).
- Ze *draaien letters om* (bijvoorbeeld: ei = ie, ui = iu).
- Ze *laten letters en woorden weg of voegen ze juist toe*.
- Ze *schrijven woorden op zoals ze klinken* (de=du).

- Ze kennen vaak wel *regels* voor het spellen, maar *gebruiken ze niet* tijdens het schrijven.
- Ze maken nog meer *fouten in de eigen verhalen*.

Schrijven

Kinderen met dyslexie schrijven vaak onleesbaar en maken veel doorhalingen. Bij leerlingen die wel leesbaar schrijven valt het trage schrijftempo op.

1.3 Wat zijn de oorzaken van dyslexie?

De precieze oorzaken kennen we nog niet helemaal, maar wel is duidelijk dat het zich afspeelt in de hersenen. Het lijkt erop dat het hersengebied waar binnen klanken aan schrifttekens worden gekoppeld, te zwak is aangelegd of moeilijk bereikbaar is. De klankcodes worden daardoor onvolledig of verkeerd in de hersenen verwerkt en minder goed in het geheugen opgeslagen. Het gevolg is dat deze ook minder goed uit het geheugen zijn op te halen. De komende jaren komt er nog meer duidelijkheid over dyslexie over de biologische achtergronden en vroege kenmerken van dyslexie (tien-jarig wetenschappelijk onderzoek). In ieder geval staat vast dat bij dyslexie sprake kan zijn van een erfelijke factor. Een kind dat een ouder heeft met dyslexie heeft 40% tot 50% kans er ook aanleg voor te hebben. Bij twee dyslectische ouders ligt het percentage rond de 80%.

1.4 Welke gevolgen heeft dyslexie?

Het niet snel technisch kunnen lezen en spellen heeft ernstige gevolgen in onze “talige maatschappij”, waarin veel gelezen en geschreven moet worden.

De belangrijkste gevolgen van dyslexie voor een kind zijn:

a) Belemmeringen in het onderwijs

In het onderwijs moet veel gelezen en geschreven worden. Dit maakt het voor kinderen met leesproblemen en dyslexie moeilijk om het onderwijs te volgen en belemmert deze kinderen om hun capaciteiten te ontwikkelen.

b) Sociaal-emotionele problemen

Dyslexie kan het gevoel van eigenwaarde bij een kind zwaar ondermijnen. Het kan tot frustraties leiden als het kind voldoende intelligent is maar het technisch lezen niet onder de knie krijgt, terwijl het bij klasgenootjes probleemloos lijkt te verlopen. Ook kunnen motivatieproblemen ontstaan waardoor kinderen geen zin meer hebben het lezen te blijven oefenen, terwijl zij juist de extra oefening hard nodig hebben om een minimaal leesniveau te halen.

1.5 Bijkomende problemen

Dyslexie komt vaak voor in combinatie met andere leerstoornissen zoals dyscalculie, aandacht stoornissen (AD(H)D), motorische stoornissen (DCD) en spraak/taalstoornissen. Bij al deze stoornissen is er net als bij dyslexie sprake van een probleem met de informatieverwerking in de hersenen.

Wanneer er een stoornis is vastgesteld, is het belangrijk dat de andere niet over het hoofd wordt gezien en dat niet alle problemen aan de ene stoornis worden toegekend. Elke stoornis heeft een specifieke aanpak nodig. Voor dyslexie is die aanpak gericht op lees- en spellingstaken.

Hoofdstuk 2: Voorbereidend lezen en schrijven in groep 1 en 2

2.1 Voorbereidend lezen in groep 1 en 2 op De Kluft

Tijdens de kleuterperiode leren kinderen dat je van losse woorden zinnen kunt maken en dat je zinnen kunt opdelen in losse woorden (taalbewustzijn). Ook leren ze dat woorden een betekenis hebben. Kinderen beginnen de klankstructuur van taal te “doorzien” en kunnen van losse lettergrepen langere woorden maken (fonologisch bewustzijn). Tegen het einde van groep 2 ontdekken kinderen dat gesproken woorden uit losse klanken bestaan. Dit heet fonemisch bewustzijn. Een goed ontwikkeld fonemisch bewustzijn is een belangrijke voorwaarde voor het leren lezen in groep 3. Daarom hechten wij daar op De Kluft een grote waarde aan. Er wordt doorlopend, maar ook vooral tegen het einde van groep 2 veel geoefend met woorden in stukjes hakken. Ook wordt het taalbewustzijn gestimuleerd door kleuters op een speelse manier ervaring op te laten doen met boeken en verhalen, kennis te laten maken met geschreven taal en letters en door letterkennis op te bouwen. Wij gebruiken hiervoor de tussendoelen van beginnende geletterdheid als leidraad.

2.2 Leesproblemen in groep 1 en 2

In groep 1 en 2 kan er natuurlijk niet al worden gesproken over leesproblemen, omdat het leren lezen nog niet is begonnen. Er kunnen wel al aanwijzingen zijn die duiden op problemen bij het voorbereidend leren lezen. Bijvoorbeeld wanneer kinderen uit een gezin komen waar dyslexie voorkomt. Of wanneer er sprake is van een vertraagde spraak-taal ontwikkeling. Maar ook een langdurige periode van logopedie kan wijzen op mogelijke problemen bij voorbereidend leren lezen. Of wanneer kinderen totaal niet geïnteresseerd zijn in letters of op geen enkele manier met taal bezig zijn. Het kan een aanwijzing zijn wanneer een kind moeilijk namen van klasgenootjes kan onthouden, versjes niet mee kan zeggen of niet kan rijmen. Ook het niet kunnen benoemen van kleuren en andere symbolen kan een aanwijzing vormen. Dit hoeven geen voorboden te zijn van dyslexie, maar kinderen bij wie het bovenstaande wordt gesignaleerd hebben wel een groter risico op het ontwikkelen van dyslexie. Ze moeten goed in de gaten worden gehouden.

2.3 Signalering, onderzoek en begeleiding in groep 1 en 2

Signalering en onderzoek

Als eerste signalering gebruiken we op de Kluft het verslag van het intakegesprek. Wanneer een kind Op De Kluft start maakt de intern begeleider een afspraak voor een intakegesprek met de ouders. Dit gesprek stelt onder andere een aantal zaken aan de orde die te maken zouden kunnen hebben met dyslexie.

Zaken die onder andere aan bod komen tijdens dit gesprek:

- of er ernstige lees- en of spellingsproblemen of dyslexie in de familie voorkomen;
- hoe de spraak – taalontwikkeling is verlopen van het kind;
- of er problemen zijn met het gehoor/gezichtsvermogen;
- hoe het is gesteld met de interesse voor voorlezen / boeken.

Naast het intakegespreksverslag maken de groepsleerkrachten gebruik van de digitale observatie / registratieformulieren van PRAVOO [groep 1 en 2] en wordt er in mei een signaleringslijst dyslexie van PRAVOO ingevuld. Tevens vindt er voor de kinderen uit groep 2 in september een zintuigenonderzoek van de GGD plaats. Bij een spraak-taalachterstand kunnen wij ouders adviseren contact te zoeken met een particuliere logopediste.

Verder maken de leerkrachten gebruik van het toetspakket 'Beginnende geletterdheid' van het CPS en CITO.

Het toets pakket bestaat uit:

	Groep 2
Oktober	Letterkennis 1 CPS
Januari	Taal voor Kleuters
Mei	Letterkennis 2 CPS
Juni	Taal voor Kleuters

Wanneer er een toets is afgenomen deelt de groepsleerkracht de kinderen in in een groepsplan. Bij uitval (III, IV of V-score) wordt het kind ingedeeld in de verlengde instructiegroep. Het kind krijgt dan gedurende een periode extra begeleiding op het gebied waarop het uitvalt. Deze begeleiding vindt binnen de groep zelf plaats en wordt meestal gedaan door de groepsleerkracht zelf. Naast deze begeleiding wordt bekeken of een leerling in aanmerking komt voor BOUW!. Dit is een computergestuurde interventieprogramma waarmee leesproblemen bij risicoleerlingen in groep 2 t/m 4 kunnen worden voorkomen. De ouders worden van deze extra begeleiding op de hoogte gesteld.

2.4 Begeleiding

In de groepen 1 en 2 wordt preventief gewerkt. Dit betekent een rijke leesomgeving:

- Een veelzijdig aanbod van verschillende thema's om de woordenschat te vergroten, door bijvoorbeeld gebruik te maken van woordenlijsten, woordkaarten en etiketteren. Er wordt gebruik gemaakt van BAS-projecten maar ook van het bronnenboek "thema's De Kluft";
- Boekpromotie: veel voorlezen, een boekenhoek, klassenbezoek aan de bibliotheek en luisterboeken / verhalen op de computer, gekoppeld aan het thema;
- Een schrijfhoek: veel verschillende materialen waarmee kinderen bezig zijn op diverse manieren / niveaus met geschreven taal zoals een flanelbord, een magnetisch bord, stempels, diverse letters en de computer;
- Letter / klankspelletjes van de methode "Leeslijn" van Kees de Baar, waarmee individueel gewerkt kan worden of in een groepje;
- Kringactiviteiten: taalspelletjes gericht op klanken, letters, woorden en teksten maar ook rijmen, versjes, liedjes. Als rode draad gebruiken de leerkrachten de map "Fonemisch bewustzijn" van het CPS;
- Prentenboek "Het letterwinkeltje van opa Brom": een letter staat centraal naar aanleiding van het thema;
- Ondersteuning van letters met letter / klank / gebaar;
- Uitbreiding van letters door lettergroeiboek of lettermuur;
- Bij een D of E score op de TAK-toets komen de kinderen van groep 1 in aanmerking voor het woordenschat - uitbreidingsprogramma Puk en Co indien er voldoende deelnemers zijn [minimaal 5]

Kinderen die voordat ze naar de basisschool gaan weinig ervaring hebben opgedaan met boeken en verhalen, worden vanaf groep 1 door de leerkracht begeleid. Deze kinderen zullen bijvoorbeeld in voorlees- en talige situaties extra aandacht krijgen. Spelenderwijs leren kinderen op deze manier veel regels die voor het lezen van een boek van groot belang zijn. Kleuters met een verhoogde kans op dyslexie en kleuters die uitvallen bij het toetspakket "Beginnende geletterdheid" van het CPS worden gestimuleerd zoveel mogelijk activiteiten te doen omtrent lees-, schrijf- en taalactiviteiten. Wij wachten niet bij kinderen die "er nog niet aan toe zijn" met het starten hiervan. De juist vroege instructie werkt het beste tegen

leesproblemen. De leerkracht houdt hierbij rekening met de interesse van het kind en biedt de letters spelenderwijs en “zo breed” mogelijk aan. Er wordt gestreefd dat kinderen eind groep 2 zo’n 16 letters kunnen benoemen.

2.5 Hoe kunnen ouders hun kind helpen in groep 1 en 2?

Om uw kind te helpen bij de fase van het voorbereidend lezen, kunt u als ouder:

- Samen verhalen luisteren (bijvoorbeeld in de auto);
- Samen naar de bibliotheek gaan (is gratis voor kinderen);
- Het informatieboekje gebruiken met betrekking tot het lees – schrijfonderwijs speciaal voor ouders, dit is gekoppeld aan onze leesmethode “Leeslijn” van Kees de Baar. Hierin staan tips voor ouders om hun kind te begeleiden (zoals: hoe spreken we op school letters uit, welke letters gebruiken we op school);
- Samen verhalen lezen en boeken te bekijken, dit verhoogd het leesplezier en de woordenschat. Daarbij ontdekken de kinderen de relatie tussen gesproken en geschreven taal.

Hoofdstuk 3: Aanvankelijk leren lezen en schrijven in groep 3

3.1 Leren lezen en schrijven in groep 3 op De Kluft

In groep 3 begint een kind echt met leren lezen en schrijven. In het eerste half jaar van groep 3 ligt de nadruk op het aanleren van alle klank-letterkoppelingen (letterkennis) en de leeshandelingen die nodig zijn om met die letters woorden te maken en terug te lezen (“hakken en plakken” van woorden). Rond februari kennen de kinderen de meeste letters. Ze kunnen klankzuivere woorden lezen en schrijven, bijvoorbeeld “kat”. In de tweede helft van groep 3, de niet-klankzuivere periode, leren de kinderen met medeklinkerclusters (h-e-rfst), meerlettergrepige woorden (zak-mes) en woorden met afwijkende spelling (bijvoorbeeld eindigend op –eer of -ieuw). De nadruk ligt voornamelijk op het toenemen van de leesnelheid. Daarnaast is er veel aandacht voor begrijpend lezen. Leren lezen gaat meestal niet vanzelf. De meeste kinderen hebben stapsgewijze uitleg en systematische oefening nodig. Op De Kluft maken we daarom gebruik van de adaptieve taal/lees methode “Leeslijn” van Kees de Baar.

Technisch lezen

Bij aanvang van groep 3 wordt ieder kind ingedeeld op zijn / haar niveau aan de hand van zijn / haar letterkennis. Er wordt toegewerkt naar een gezamenlijke start binnen niveau 1. De kinderen werken vanaf niveau 1 stapsgewijs in leesweg en leespad (deze stappen zijn te vinden in het Onderwijsarrangement Technisch Lezen op de server van De Kluft). De langzamere lezers krijgen meer tijd om niveau 1 te bereiken. Uiteindelijk werken alle kinderen in groep 3 niveau 1 en niveau 2 door. In de leespromotielessen ondernemen de kinderen gezamenlijk allerlei leuke activiteiten ter bevordering van het lees- en luisterplezier.

Naast de adaptieve taal/lees methode “Leeslijn” starten we in groep 3 elke dag met 20 minuten stillezen, volgens de principes van systeem van “Vernieuwd Niveau Lezen” (dit geldt voor alle groepen, behalve groep 8 die drie keer start met VNL). Daarna volgen 10 minuten van boekpromotie, om kinderen enthousiast te maken voor bepaalde boeken. Dit kan betekenen dat een kind vertelt over een boek dat hij/zij aan het lezen is, maar ook de leerkracht kan vertellen over een leesboek of een stukje voorlezen. De leerkracht van groep 3 is de leescoördinator van de school, wat inhoudt dat zij het leesproces volgens de principes van de methode “Vernieuwd Niveau Lezen” begeleidt en bewaakt. De kinderen worden nauwlettend gevolgd aan de hand van de AVI-toetsen van CITO. Tevens oefenen de kinderen iedere week met het lezen van woorden aan de hand van de woordlijsten van Speciale leesbegeleiding (Luc de Koning).

Begrijpend lezen

Op De Kluft maken wij gebruik van de digitale begrijpend leesmethode Nieuwsbegrip van het CED. De groepsleerkracht van groep 3 maakt gebruik van de leesstrategieën van deze methode binnen eigen teksten die gericht zijn op het thema in de groep. Deze teksten spelen in op de beleavingswereld van het kind. Hierdoor wordt het voor de kinderen makkelijker de woorden te onthouden, omdat ze in een mogelijk al bekende context worden aangeboden.

Naast dit rijke leeraanbod op school gaan wij ervan uit dat ouders ook veel thuis met leesactiviteiten bezig zijn met hun kind. Wij denken het beste te kunnen halen uit een kind wanneer ouders ook een rijke leesomgeving bieden en wij zien goed leesonderwijs als een samenspel met de ouders.

3.2 Leesproblemen in groep 3

De leerkracht neemt naast de vaste toetsmomenten regelmatig de AVI-toetsen van CITO af om het niveau van de kinderen te bepalen. Wanneer het kind een bepaald technisch leesniveau beheerst mag het naar het volgende instructieniveau.

Op De Kluft wordt gewerkt met “streefdoelen”.

Voor groep 3 geldt: Eind groep 3 – E3

Naast de tussentijdse AVI-toetsen worden de kinderen vier keer per jaar getoetst in groep 3. Elk toetsmoment vormt een mogelijk startpunt voor behandeling en extra begeleiding voor het kind.

Meetmoment 1 (herfstsignalering: methodegebonden / protocol dyslexie)

- DMT en AVI (CITO);
- beheerst het kind alle letters en cijfers die zijn aangeboden (toetspakket beginnende geletterdheid CPS)?
- kan een kind van een uitgesproken klank de bijbehorende letter opschrijven?
- kan het kind nieuwe en afgeleide woorden maken van letters die tot dan toe zijn aangeboden?

Daarnaast maakt de leerkracht gebruik van zijn / haar observaties; de werkhouding, taakgerichtheid en concentratie staan hierbij centraal.

Interventieperiode 1 (november – januari)

Naar aanleiding van de gegevens worden de kinderen ingedeeld in een instructiegroep. De kinderen die uitvallen worden in de verlengde instructiegroep ingedeeld en gaan extra oefenen zoals beschreven in het onderwijsarrangement Technisch Lezen. Er worden afspraken gemaakt over de begeleiding op school en thuis. In sommige gevallen kan ook in groep 3 geadviseerd worden ouders contact op te laten nemen met een particuliere logopediste.

Meetmoment 2

- CITO: Spelling, DMT, AVI, Woordenschat;
- Deze resultaten worden vastgelegd in het digitale LVS.

Na deze resultaten maakt de leerkracht een keuze uit het verbonden en blokschrift voor het kind. Kinderen die risicoleerling dyslexie zijn krijgen wellicht gekoppeld aan een zwakke fijne motoriek los schrift aangeboden.

Interventieperiode 2 februari-maart

Interventies worden waar nodig aangepast en worden weer met ouders besproken.

Meetmoment 3 indien nodig

- CITO: DMT, AVI;
- Kinderen met lees- en of spellingsproblemen maken indien nodig ook het PI-dictee van J. Geelhoed.

Interventieperiode 3 (april - mei)

Interventieplannen worden waar nodig aangepast en worden weer met ouders besproken.

Meetmoment 4

- CITO: DMT, AVI, Woordenschat, Spelling, Begrijpend lezen;
- Observaties.

Rond begin juni wordt ook de eindsignalering volgens de methode afgenomen. We kunnen dan zien welke kinderen dit schooljaar genoeg profijt gehad hebben van de begeleiding volgens het protocol en voor welke kinderen de begeleiding nog intensief moet doorgaan in groep 4.

Dit moet door de leerkracht van groep 3 zorgvuldig worden doorgesproken met de leerkracht van groep 4 tijdens de groepsoverdracht, zodat de interventieplannen voor de risicoleerlingen meteen kunnen worden voortgezet in groep 4.

Meetmoment 4 in mei of juni is het eerste moment waarop ernstige lees- en of spellingsproblemen kunnen worden vastgesteld. Dat is het geval wanneer de extra hulp bij het leren lezen in de periode ervoor weinig of geen resultaat gehad heeft en / of het kind nog steeds radend of spellend leest.

3.3 Hoe kunnen ouders hun kind helpen in groep 3

Om kinderen te helpen tijdens de fase van het aanvankelijk lezen kunt u:

- samen verhalen luisteren (bijvoorbeeld in de auto);
- samen naar de bibliotheek gaan (is gratis voor kinderen);
- samen verhalen lezen en boeken te bekijken, dit verhoogt het leesplezier en de woordenschat. Daarbij ontdekken de kinderen de relatie tussen gesproken en geschreven taal.

Het bevorderen van het leesplezier staat voorop!!!

Hoofdstuk 4: Voortgezet technisch lezen, spellen, begrijpend lezen en woordenschat in groep 4

4.1 Lezen en spellen in groep 4

De begeleiding in groep 4 is vooral gericht op het voortgezet technisch lezen, begrijpend lezen, de leesmotivatie en het schrijven.

4.2 Voortgezet technisch lezen

De technische leesvaardigheid wordt in groep 4 verder geautomatiseerd. We gebruiken ook daarvoor in de groepen 4 de elementen van de methode “Vernieuwd Niveau Lezen”, wat inhoudt dat ook in deze groep de kinderen elke dag starten met 20 minuten stillezen en er aansluitend 10 minuten van boekpromotie volgen. Tevens oefenen de kinderen met de woordrijen afkomstig uit Speciale leesbegeleiding van Luc de Koning. Ook de leerkracht van groep 4 maakt gebruik van de methode “Leeslijn” van Kees de Baar. In groep 4 werken de kinderen niveau 3 en 4 door (de bijbehorende te nemen stappen zijn te vinden in het Onderwijsarrangement Technisch Lezen op de server van De Kluft).

4.3 Begrijpend lezen

De aandacht gaat in groep 4 steeds meer naar het leren begrijpen van de betekenis en inhoud van de teksten (begrijpend lezen). In groep 4 wordt gebruik gemaakt van de digitale begrijpend lezen methode “Nieuwsbegrip”. De leesstrategieën van deze methode worden gebruikt bij teksten die aansluiten op het thema in de groep (zie ook groep 3).

4.4 Spellen en stellen

In groep 4 wordt het schrijven steeds belangrijker. We werken dagelijks met de methode “Taalactief” die bestemd is voor groep 4 tot en met 8 van de basisschool en is opgebouwd uit drie deelleergangen:

- Spelling;
- Taal voor de taalvaardigheden: luisteren/spreken/gesprek, stellen, taalbeschouwing en informatiemiddelen gebruiken;
- Woordenschat.

4.5 Leesproblemen en spellingsproblemen in groep 4

Zwakke lezers krijgen het in groep 4 moeilijker, omdat teksten qua zinnen structuur langer en ingewikkelder worden. Het gevaar is dat zwakke lezers steeds verder achter gaan lopen, omdat ze zelf veel minder oefenen dan vaardige lezers. Ook kinderen die moeite hebben met spelling krijgen daar in groep 4 meer last van. Schrijven wordt namelijk steeds belangrijker; bijvoorbeeld het maken van een verhaal. Spellen is ingewikkelder dan lezen, omdat kinderen bij spellen de letters zelf moeten bedenken. Spellingsproblemen komen vooral naar voren bij het vrij schrijven. Het komt regelmatig voor dat een kind met (ernstige) spellingsproblemen in een dictee laat zien een bepaalde spellingvaardigheid of –regel wel te kennen, maar die vervolgens niet toepast in een vrije schrijfofdracht. In feite komt hierin het automatiseringsprobleem bij spellen tot uitdrukking.

4.6 Waar let de leerkracht van De Kluft op in groep 4?

Nadat de kinderen over zijn gegaan naar groep 4 wordt de begeleiding intensief voortgezet voor de kinderen die uitval hebben laten zien op de laatste toetsafname in juni van groep 3. De leerkracht van groep 4 observeert de kinderen nauwkeurig en neemt regelmatig tussentijds de AVI-toetsen van CITO af om het niveau van de kinderen te bepalen zodat kinderen alvast de overstap kunnen maken naar een hoger leesniveau.

Groep 4 werkt met “streefdoelen”. Voor groep 4 geldt: Eind groep 4 – M5

Er zijn daarnaast vier vaste toetsmomenten waarbij verschillende vaardigheden worden getest.

Meetmoment 1 (november); alleen voor leerlingen die CITO E3 IV of V scoren

- CITO: DMT, AVI;
- Kinderen met lees- en of spellingsproblemen maken indien nodig ook het PI-dictee van J. Geelhoed.

Interventieperiode 1 (november - januari)

Bij weinig vooruitgang wordt er een interventieplan opgesteld of gecontinueerd. Deze intensieve begeleiding bestaat, afhankelijk van de resultaten, uit:

- Aanbieden van de juiste leerstof van de methode “Leeslijn” met de juiste aanpak;
- Het dagelijks geven van verlengde instructie aan de instructietafel bij taal en spelling en begrijpend lezen waarbij gelet wordt op verschillende strategieën;
- Het werken met Speciale Spellingbegeleiding Taalactief een half uur extra instructie per week, waarbij auditieve oefeningen centraal staan en het verwerken van de oefeningen zelfstandig gebeurt tijdens de weektaak;
- Het geven van pre-teaching, 2 maal per drie weken, bij taal;
- Oefenen met spelling op de computer;
- Connect-lezen (of RALFI), drie keer per week 20 minuten.

Meetmoment 2

- CITO: DMT, AVI, Spelling, Woordenschat en Begrijpend lezen;
- Deze resultaten worden vastgelegd in het digitale LVS.

Interventieperiode 2 (februari – maart)

Interventieplannen en instructiegroepen worden waar nodig aangepast en weer waar nodig met ouders besproken.

Meetmoment 3 (april), indien nodig

- CITO: DMT, AVI;
- Kinderen met lees- en of spellingsproblemen maken indien nodig ook het PI-dictee van J. Geelhoed.

Interventieperiode 3 (april – mei)

Interventieplannen in instructiegroepen worden waar nodig aangepast en weer waar nodig met ouders besproken.

Meetmoment 4 (juni)

- CITO: DMT, AVI, Spelling en Woordenschat;
- Observaties.

De interventieplannen spelling en technisch lezen bevatten een beschrijving over welke doelen er worden nagestreefd, op welke termijnen en met welke middelen deze doelen dienen bereikt te worden. Het plan heeft altijd betrekking op een korte periode (6 weken tot 3 maanden) en wordt regelmatig herzien en zo nodig bijgesteld. Ouders worden altijd op de hoogte gebracht van de extra hulp en aanpassingen die er mogelijk zijn voor hun kind en wat

zij mogelijk thuis kunnen doen. Ook in groep 4 kunnen ouders worden geadviseerd contact op te nemen met een particuliere logopediste.

We kunnen zien aan meetmoment 4 welke kinderen dit schooljaar genoeg profijt gehad hebben van de begeleiding volgens het protocol en voor welke kinderen de begeleiding nog intensief moet doorgaan in groep 5. Dit moet door de leerkracht van groep 4 zorgvuldig worden doorgesproken met de leerkracht van groep 5 tijdens de groepsoverdracht, zodat de groepsplannen met verlengde instructie en extra hulp voor de risicoleerlingen meteen kunnen worden voortgezet in groep 5.

4. 7 Hoe kunnen ouders hun kind helpen in groep 4

Om kinderen te helpen tijdens de fase van het voortgezet technisch lezen kunt u:

- samen verhalen luisteren (bijvoorbeeld in de auto);
- samen naar de bibliotheek gaan (is gratis voor kinderen);
- samen verhalen lezen en boeken te bekijken, dit verhoogt het leesplezier en de woordenschat. Daarbij ontdekken de kinderen de relatie tussen gesproken en geschreven taal.

Het bevorderen van het leesplezier staat voorop!!!

Hoofdstuk 5: Lezen en spellen in de bovenbouw

5.1 Leesonderwijs, spellingonderwijs en begrijpend lezen in de bovenbouw

In de bovenbouw van de basisschool is het leesonderwijs erop gericht de kinderen steeds meer woorden te leren lezen en steeds zelfstandiger te maken, om door middel van lezen informatie op te doen en hun kennis uit te breiden. Ons streefdoel is dat de kinderen aan het einde van groep 5 op AVI E6/M7 niveau lezen. Zij kunnen dan wat betreft de technische kant van het lezen vrijwel alle teksten aan. Hierdoor kan de aandacht zich meer gaan richten op de inhoud van de tekst.

Kinderen die moeite hebben met spelling kunnen daar in de bovenbouw nog meer last van krijgen. Er komen steeds meer nieuwe spellingscategorieën bij en ook de werkwoordspelling krijgt vanaf groep 7 veel aandacht. Spellingsproblemen komen vooral naar voren bij het vrij schrijven. Het komt regelmatig voor dat een kind met (ernstige) spellingsproblemen in een dictee laat zien een bepaalde spellingsvaardigheid of regel wel te kennen, maar die vervolgens niet of inconsequent toepast in een vrije schrijfofdracht. In feite komt hierin het automatiseringsprobleem bij het spellen tot uitdrukking. Kinderen met spellingsproblemen mogen hun opstellen daarom regelmatig op de computer (met spellingscontrole) in het net uitwerken.

Ook in de bovenbouw maken wij gebruik van de voortgezet technisch lezen methode van “Leeslijn” (de bijbehorende te nemen stappen zijn te vinden in het onderwijsarrangement Technisch Lezen op de server). Daarnaast lezen ook deze groepen iedere ochtend 20 minuten volgens de principes van “Vernieuwd Niveau Lezen” (voor groep 8 geldt drie keer per week). Ook in deze groepen oefenen de kinderen op woordniveau met de woordrijen uit Speciale leesbegeleiding van Kees de Baar. Er wordt er deze groepen ook gebruik gemaakt van de digitale begrijpend lezen methode “Nieuwsbegrip” en de methode “Taalactief” gericht op spelling, taal en woordenschat.

5. 2 Leesproblemen en spellingsproblemen in de bovenbouw

Kinderen kunnen hun leesproblemen en spellingsproblemen soms jarenlang verbergen. Leesproblemen en spellingsproblemen van leerlingen in de bovenbouw kunnen verschillende oorzaken hebben:

- Kinderen die het technisch lezen in groep 3 en 4 redelijk vlot hebben geleerd, maar die vanaf groep 5 moeite hebben met begrijpend lezen;
- Kinderen bij wie in de voorgaande jaren de diagnose dyslexie al is gesteld, zij blijven moeite houden met het technisch lezen en spellen en dreigen steeds verder achterop te raken, omdat de motivatie om te lezen en te schrijven gevaar loopt;
- Kinderen die hun lees- en / of spellingsproblemen tot dan toe hebben kunnen verbergen, maar in de problemen komen met de langere en meer ingewikkelde teksten en spellingscategorieën in de bovenbouw. Het is mogelijk dat deze leerlingen dyslexie hebben en zich het lezen van woorden op een verkeerde manier hebben aangeleerd, namelijk niet via het verklanken, maar door het hele woordbeeld in het geheugen op te slaan. Wanneer de zinnen dan ingewikkelder worden, legt deze werkwijze een te groot beslag op het geheugen en lukt het niet meer om hele zinnen te overzien.

Leerlingen met dyslexie dreigen in de bovenbouw steeds verder achterop te raken, omdat het lezen bij hen traag verloopt en relatief veel energie vraagt. Hierdoor zijn ze steeds minder gemotiveerd om zelfstandig te lezen en oefenen ze steeds minder om een vlotte lezer te worden. Het is dus van het grootste belang om ook in de bovenbouw te letten op signalen van dyslexie.

5.3 Waar letten de leerkrachten op in de bovenbouw?

Ook in deze groepen geldt, dat wanneer een kind al veel boeken heeft gelezen, de leerkracht niet hoeft te wachten op de vaste toetsmomenten. Er wordt dan een beroep gedaan op de AVI, om tussentijds alvast het leesniveau te bepalen en mogelijk alvast de overstap te maken naar een hoger leesniveau.

De bovenbouw werkt ook met “streefdoelen”.

Voor groep 5 geldt: Eind groep 5 – AVI E6/M7

Er zijn twee vaste toets momenten en twee indien nodig.

Toetsmoment 1: (november) alleen voor leerlingen die CITO E een IV of V scoren

- CITO: DMT, AVI;
- Kinderen met lees- en of spellingsproblemen maken indien nodig ook het PI-dictee van J. Geelhoed.

Interventiemoment 1 (november – januari)

Voor de kinderen die niet goed kunnen lezen of spellen, wordt de verlengde instructiegroep in het groepsplan gecontinueerd en/of een interventieplan voor de begeleiding. Dit plan kan bestaan uit (afhankelijk van de uitval):

- Aanbieden van de juiste leerstof van de methode “Leeslijn” met de juiste aanpak;
- Het dagelijks geven van verlengde instructie aan de instructietafel bij taal en spelling en begrijpend lezen waarbij gelet wordt op verschillende strategieën;
- Het geven van pre-teaching, 2 maal per drie weken, bij taal;
- Oefenen met spelling op de computer;
- Ralfi drie keer per week 20 minuten/ of twee keer per week 30 min.
- Het werken met Speciale Spellingbegeleiding Taalactief een half uur extra instructie per week, waarbij auditieve oefeningen centraal staan en het verwerken van de oefeningen zelfstandig gebeurt tijdens de weektaak;

De leerkracht of de onderwijsassistente voert deze begeleiding uit. Na elk meetmoment wordt gekeken of de begeleiding in de periode daarvoor effect heeft gehad. De plannen voor de begeleiding kunnen daarna bijgesteld worden.

Toetsmoment 2 (januari/februari)

- CITO: DMT, AVI, Spelling (voor groep 8 ook werkwoorden), Begrijpend lezen, Woordenschat;
- Deze resultaten worden vastgelegd in het digitale LVS.

Interventiemoment 2 (februari – maart)

Interventies en instructiegroepen worden waar nodig aangepast en waar nodig met ouders besproken.

Toetsmoment 3 (april) indien nodig

- CITO: DMT, AVI;
- Kinderen met lees- en of spellingsproblemen maken indien nodig ook het PI-dictee van J. Geelhoed.

Interventiemoment 3 (april – juni)

Interventies en instructiegroepen worden waar nodig aangepast en weer waar nodig met ouders besproken.

Toetsmoment 4 (juni) (niet voor groep 8)

- CITO: DMT, AVI, Spelling (voor groep 7 ook werkwoorden), Begrijpend lezen, woordenschat;
- Deze resultaten worden vastgelegd in het digitale LVS.

Bij meetmoment 4 wordt bekeken wat het uiteindelijke effect is geweest van de begeleiding. Ook maakt de leerkracht een advies voor de begeleiding van deze kinderen in de volgende groep.

Hoofdstuk 6: Vaststellen van dyslexie

6.1 Hoe wordt dyslexie vastgesteld?

Er is geen eenvoudige test waarmee dyslexie kan worden vastgesteld. In de definitie van dyslexie wordt de hardnekkigheid van lees- en spellingsproblemen een belangrijke aanwijzing voor dyslexie genoemd. Van hardnekkigheid is pas sprake als er minimaal een half jaar systematisch hulp met betrekking tot technisch lezen en / of spellen is verleend. Die hulp moet minstens drie keer per week, twintig minuten per keer, gegeven door een leerkracht of een extern deskundige. Wanneer er duidelijk vastgesteld kan worden dat er sprake is van hardnekkigheid volgt er een onderzoek. Dit onderzoek kan worden verricht door de intern begeleider (onder supervisie van de Onderwijs Begeleiding Dienst) of de onderwijsadviseur van de Onderwijs Begeleiding Dienst.

6.2 Vergoeding diagnostiek en behandeling dyslexie

Vanaf 1 januari 2013 zit diagnostiek en behandeling van ernstige dyslexie in het basispakket van de zorgverzekering. Deze vergoeding is stapsgewijs ingevoerd t/m 2013. De zorg wordt vergoed voor alle leerlingen in het primair onderwijs van 7 jaar en ouder (voor het speciaal onderwijs geldt 7 t/m 13 jaar). De vergoede zorg geldt voor kinderen met ernstige, enkelvoudige dyslexie. Dat wil zeggen, dat er bij deze kinderen, naast dyslexie, geen sprake mag zijn van een of meer (leer)stoornissen (co-morbiditeit).

Wanneer een kind in aanmerking komt voor een vergoeding van diagnostiek en behandeling zorgt de school voor een leerling-dossier waarmee het vermoeden van (ernstige) dyslexie wordt onderbouwd. Het dyslexie-onderzoek wordt dan altijd uitgevoerd door een "andere" instantie dan de school; namelijk Onderwijszorg Nederland
[<http://onderwijszorgnederland.nl/dyslexie/>]

Voor verdere informatie kunt u terecht bij de intern begeleider van onze school.

Hoofdstuk 7: Compenserende en dispenserende maatregelen

Kinderen met (vermoeden van) dyslexie of ernstige lees- of spelproblemen mogen bij ons gebruik maken van hulpmiddelen (compensatie) en kunnen ontheffing (dispensatie) krijgen van bepaalde opdrachten. Compenserende maatregelen zijn maatregelen die de gevolgen van lees- en/of spellingsproblemen minimaliseren bij het lezen of schrijven van teksten. Welke compenserende en dispenserende maatregelen noodzakelijk zijn, hangt af van de problemen die het kind heeft. Dit zal in overleg met alle betrokkenen moeten worden uitgezocht en worden vastgelegd in het zorgdossier.

7.1 Mogelijke compenserende / dispenserende maatregelen bij lezen

Kinderen met ernstige leesproblemen kunnen

- teksten worden voorgelezen (door de leerkracht of door samenwerking met een maatje);
- extra tijd krijgen bij het maken van toetsen;
- gebruik maken van ICT-gerelateerde hulpmiddelen.

7.2 Mogelijke compenserende / dispenserende maatregelen bij spelling

Kinderen met ernstige spellingsproblemen kunnen

- alleen beoordeeld worden op spelfouten tijdens een dictee die als spellingsgeval worden aangeboden tijdens dat blok;
- hulpmiddelen gebruiken die leiden tot minder spelfouten zoals een woordenboek, regelkaart (spiekschrift) en tekstverwerker;
- verlichting in de schrijftaak krijgen.

7.3 Kurzweil

Kinderen met een dyslexieverklaring kunnen, na de behandeling van ernstige dyslexie door ONL [Onderwijszorg Nederland], gebruik maken van het computerprogramma van Kurzweil. Kurzweil 3000 is een uitgebreid computerprogramma dat leerlingen met dyslexie de ondersteuning biedt voor het lezen, schrijven en studeren.